

Posudek oponenta habilitační práce

Habilitační práce s názvem:

Sustainability in Europe:

Roots and Evolution of the Current Legal Regime

Uchazečka: JUDr. Radka MacGregor Pelikánová, Ph.D., LL.M., MBA

Pracoviště uchazečky:

Metropolitní univerzita Praha

Oponent habilitační práce:

Michal Bobek

Pracoviště oponenta:

Nejvyšší správní soud

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

Obor habilitačního řízení: Právo Evropské unie

1. Vymezení práce

„Udržitelnost v Evropě: kořeny a evoluce současného právního režimu“ je prací na bezesporu aktuální a politicky často zmiňované téma. Práce má 182 stran. Je členěna do 10 kapitol. Ve své práci si autorka klade dvě (výzkumné) otázky, které zodpovídá v rámci 10, respektive 8 kapitol (kapitola první je úvod, kapitola desátá je závěrem). *První* otázkou je, jaký je základ, vývoj a obsah pojmu udržitelnosti v Evropě. *Druhá* otázka se táže, jaký režim a povinnosti se v této oblasti vyvinuly v Evropě (str. 2).

Diachronický, geografický i tematický záběr při hledání odpovědí na tyto otázky je ambiciózní: od Chamurappiho zákoníku, Zákona dvanácti desek a antický Řím, přes italské středověké městské státy, Hansovní města na Baltu, první a druhou průmyslovou revoluci až po Ursulu von der Leyen. Konkrétní odpovědi na vytyčené otázky zůstávají nicméně, rovněž

s ohledem na velice široký záběr práce, vlastně dosti skromné: odpovědí na první otázku je, že sice se udržitelnost rozšířila z lokální na globální, ale vše ostatní záleží na konkrétním kontextu (str. 181). Co je to ona současná „Sustainability European Style“, tedy s výjimkou toho, že se zdá býti dosti direktivní (str. 182), bych si asi sám shrnout netroufl.

Asi je vhodné hned na úvod přiznat, že překládanou práci coby *práci habilitační* v oboru *právo Evropské unie* nejsem schopen dobře uchopit. Na vině budou dva důvody. Za prvé se bude jednat o můj omezený vhled do problematiky historických a filosofických úvah na téma pojmu udržitelnosti.

Druhý důvodem bude rovněž styl a způsob zpracování samotné práce. Spíše než uchopení jasného tématu, jeho vlastní analýzu a nabídnutí závěrů čtenáři, jde v případě předkládané práce spíše o jakýsi soubor výpisků a glos z literatury na téma pojmu udržitelnosti, který byl primárně asi psán pro zasvěcence v daném tématu, mezi které se bohužel nemohu počítat.

K tomu přispívá styl zpracování práce. Práce je koncipována na vysoké úrovni abstrakce. Anglické věty jsou dlouhé, komplexní, obtížně srozumitelné. Některé historizující pasáže se opakují. Občas si autorka protirečí napříč kapitolami (namátkou na str. 3 se dozvídáme, že i despotičtí vládci před tisíci lety intuitivně znali potřebu udržitelnosti, tudíž že podstata je stále stejná, na str. 21–22 pak naopak je udržitelnost otázkou lokální prekoncepce a definice, tudíž se jednalo o různá pojetí v různých společnostech v různých érách). V konečném součtu se proto práce nečte snadno.

2. Metoda

Zpřesnění toho, co a proč autorka chtěla v práci vlastně nalézt, příliš nepomůže ani kapitola č. 2, která by jinak se slibným názvem „Materials and Methods“ měla nabídnout vizi, co a proč chce autorka přesně zkoumat. Bohužel, ani zde se čtenář nedozví, nad rámec zopakování obou výše zmíněných otázek, jak a proč autorka vybírala své vzorky (na které kultury a civilizace se zaměřila a na které nikoliv), proč vychází v rámci vzorků pokrytých z určitých materiálů a nikoliv dalších apod. Namísto toho se kupříkladu dozvídá, že (str. 30):¹

260 „However, identifying the term and regime with duties would be futile without
261 their interpretation considering the history, UN documents such as Agenda 2030 and
262 the EU policies and law. They must be interpreted via the teleological approach and
263 based on deductive reasoning with an interpretation by an agent based on the legal
264 positivism of Hart's will, reach the compromises of Hobbes' social contract, the
265 utilitarian concession of Bentham's pragmatism, the deontological principles of
266 Kant's judgment and the universalism of Aristotles' law of nature remains.“

¹ Číslice v levých sloupcích pocházejí z předloženého pdf dokumentu sazby habilitační práce.

Tato a podobná sdělení musí čtenář číst opakovaně, aby jim slovně porozuměl. Bohužel vlastní obsah podobného sdělení nejsem vlastně ani po opakovaném čtení a přemýšlení schopen uchopit, respektive si pod ním cokoliv konkrétního představit. Jak by mohl vypadat teleologický výklad Agendy 2030 za současného zohlednění všech pěti citovaných filosofických velikánů? Mohou se vlastně koncepčně vůbec protnout? Jindy spolehlivé Vennovy diagramy zde nepomáhají. Autorka sama žádný konkrétní příklad podobného postupu nenabízí.

Stejně jako například (rovněž str. 30):

273 „Given the focus of this monograph and the inherently implied
274 need for an advanced economic, legal and semantic exploration with contextual as
275 well as evolutionary features, the multidisciplinary search for data and their
276 processing will be holistically done via a multi-step critical and comparative content
277 analysis with a strong qualitative text focus.⁶⁷ The academic robustness will be
278 increased by the juxtaposition of proposed indices about the deeper understanding,
279 interpretation and application of the Sustainability European Style and the implied
280 duty by their Socratic questioning and glossing based on multi-spectral field obser-
281 vations.“

Oponent zde, stejně jako u jiných metodologických pasáží, je opět nucen doznat, že neví, jak by se podobný výklad či výzkum prováděl. Asi klíčové však je, že podobný postup není rozpoznatelný ani z další analýzy autorky. Následný text práce je totiž co do svého obsahu vlastně souborem poznámek a závěrů nejrůznější sekundární literatury a odkazů na různé právní dokumenty a režimy v průběhu několika tisíciletí v různých státech a kontinentech, což je na práci o rozsahu 182 stran celkem skutečně úctyhodný počín.

Nicméně při podobném rozmachu nevyhnutelně vyvstává otázka selektivity: proč jsou vybrány tyto historické režimy a nikoliv jiné či další? Stejně tak výklad těch již vybraných je při podobném záběru dosti mělký a může být i trochu sporný: skutečně byl antický a především pak imperiální Řím vzorem proto-úvah udržitelnosti? Nepřišel pozdější vnitřní kolaps také trochu z vyčerpání zdrojů? Ostatně by bylo možné tvrdit, že celý římský model byl postaven na neustálé expansi a vysávání cizích zdrojů (ať již materiálních, či lidských), což úplně jako vzor udržitelnosti zpětně nepůsobí. Odkaz na Zákon dvanácti desek, ať již Desku VI. anebo Desku VIII., které zapovídají krást dřevo anebo mrzačit (str. 54), stejně jako další vybraná majetková práva a závazky, na první pohled jako proto-pojetí udržitelného rozvoje nepůsobí.

Stejně tak je asi s otazníkem, nakolik lze pojetí udržitelnosti v Evropě (raného) novověku oddělit od toho, co Evropa, respektive některé evropské státy ve stejném období prováděly ve svých zámořských koloniích mimo Evropu. Asi bych se skutečně neoznačoval za zastávce dnes častých „de-koloniální“ či jiných ideově vyhraněných přístupů k právu. Nicméně raně novověké „anglické a francouzské žáky“ (str. 56) udržitelnosti lze vnímat opět různě, ale možná ne jako ideální nositele dnešního vnímání udržitelnosti napříč staletími. Vždyť přece pojem a především praxe „udržitelnosti“ v Evropě byla v novověku výrazným způsobem formována faktickým vysáváním evropských zámořských kolonií. Nakolik udržitelnost je vlastní křesťanství, stejně tak nakolik křesťanství omezovalo či naopak podporovalo

koloniální choutky mocností (str. 59), je opět téma, které se dá stěží seriózně pokrýt několika větami.

3. Dohledatelnost/ověřitelnost tvrzení

Částečně se zvolenou mírou abstrakce souvisí rovněž další otazník: možnost dohledatelnosti či ověřitelnosti částí autorčiných tvrzení. Na jednu stranu je pravdou, že pokud se autorka pohybuje na takové úrovni abstrakce, tedy že v několika větách je schopna pokrýt antický Řím či starý Egypt, pak vlastně podobnou mírou zobecnění lze řádně odkazovat obtížně, aniž by se celá práce stala jenom věšákem na poznámky pod čarou.

Na straně druhé, při vědecké práci, která má prezentovat výstupy vlastního originálního výzkumu, a to především tedy u práce kvalifikační, by bylo možné očekávat, že u poznatků, u kterých je patrné, že nepocházejí ani z vlastních zkušeností autorky, ani se nejedná o zjevné vlastní hodnotové soudy, bude určité skutkové/historické tvrzení podloženo odkazem na pramen. To se však neděje a řada tvrzení zůstává bez jakýchkoliv odkazů.

Kupříkladu pasáž na str. 37, která se zabývá „Sustainability in Linguistics“ (oddíl 3.2), nejprve objasní definici celého oboru jazykovědy a jejích podoborů (bez odkazu na původ podaných definic). Dále pak výklad přechází ke srovnávacímu jazykovému posouzení výrazu „udržitelnost“:

„The morphology, combined with the etymology, of the term sustainability is obvious, because this word is a good example of a not purely Anglo-Saxon composition. Namely, similar to other legal English terms, it is the result of the history and political-social processes in which were involved the Anglo-Saxon, Jute and Frisian tribes, Latin-speaking missionaries, Scandinavian warriors and Norman conquerors. The term sustainability started to emerge in English documents in the sixteenth and seventeenth centuries. During this same era, French, as the language of the elites, was replaced by English in the fifteenth century, and Latin, as the language of the law and court proceedings, was replaced by English by the Proceedings in Courts of Justice Act in 1730.(7) The Latin translation of the verb to sustain is retineo or sustento and the French translation is maintenir or soutenir. In Choirs or Orchestras rehearsals even today, the Director frequently will use the Italian term sostenuto, meaning to sustain or hold a note beyond its full value. Thus, morphologically is at the very heart of this term, the holding action, i.e. to hold either by hand or otherwise in a reliable manner. In contrast, the German term, Nachhaltigkeit, has a stronger version of this sus, i.e. it is nach which means after. Indeed, the increased demand to make this concept long-term and even eternal led to a partial move in French from soutenabilité to durabilité. This clearly shows that Germans appreciated the importance of the durable and ongoing feature much earlier than the English and French and so the German Nachhaltigkeit is morphologically more obviously oriented towards eternity than the English sustainability or French soutenabilité. It can even be argued that the Latin-French roots of sustainability and the massive agricultural focus, as opposed to the German Hansa business focus, has, until recently, linguistically undermined the need for the solidarity and co-operation between various generations. Therefore, the English morphology of sustainability is far from the currently expected durability or permanency.“

(7) Schneiderová (2018), pp. 117–126.

Jediným odkazem provázejícím tento srovnávací jazykovědní exkurz je „Schneiderová (2018), pp. 117–126“ v poznámce pod čarou č. 7. Dohledáním daného pramene v seznamu literatury na konci kapitoly zjišťujeme, že se jedná o „Schneiderová A (2018) Historical background to English legal language. *J Mod Sci* 2(37):117–126.“ V odkazovaném článku se na str. 121 (tedy pravda v rozpětí str. 117-126, což je nicméně stránkování pro celý článek) skutečně nalézá údaj, že „Latin, as the language of court records and laws, was replaced by the law governing the use of English in courts of law – *English in the Proceedings in Courts of Justice Act 1730*“.

Nenalézá se tam nicméně žádný další údaj či tvrzení v celém dlouhém jazykovědním pojednání prezentovaný. Citovaný článek se pojmem „sustainability“ vůbec nezabývá, stejně jako pochopitelně neobsahuje jakékoliv etymologické úvahy k tomuto pojmu v angličtině či jiných jazycích. Odkud tedy pochází řada detailních konkrétních faktografických sdělení, a to jak jazykových, tak historických? Provedla autorka vlastní výzkum anglických právních listin 16. a 17. století? Prováděla výzkum latinsky mluvících misionářů či jutských a fríských kmenů? Pokud nikoliv, odkud všechny tyto poznatky a jejich hodnocení pocházejí? Na rozdíl od úvodní věty citované pasáže netuším, komu všemu je tam podaný výklad „obvious“.

Podobně ihned v dalším oddíle 3.3 (str. 39–41), nazvaném „Sustainability in Philosophy“, je na třech stranách nejenom definována celá oblast filosofie, včetně jejích podoborů (str. 39), opět bez odkazů na pramen, ale rovněž provedeno vnímání pojmu „udržitelnosti“ u Aristotela, Hobbse, Benthama, Kanta, Austina, Harta, a Dworkina, a to bez jediného odkazu na práce jak těchto autorů, tak jakoukoliv sekundární práci, která by tuto analýzu provedla. Jediný učiněný odkaz na str. 41 je u Hartova „Concept of Law“ na „Payne M (1978) The basis of law in Hart’s “the concept of law.”. *Southwest J Philos* 9(1):11–17“. Jedná se o „Review Essay“ celé knihy, kdy opět odkazované strany (11–17) představují celý dokument a příspěvek se týká pouze výkladu základních tezí Hartova Pojmu práva.

Rozsah zastávaných tvrzení opět není intuitivní notorií, která by byla každému z oboru (politické či morální) filosofie zřejmá. Pro ilustraci lze uvést pasáž na str. 40:

185 „Thusly, it can be argued that the justification of sustainability is a task for
186 axiology ethics, and the legitimization of sustainability a task for natural law and
187 legal positivism theories. Observing the compromises of the Hobbes’ social contract,
188 sustainability can hardly be imposed by international or regional organizations, and
189 the pathway to such responsibility and liability is highly questionable, while the
190 concession of the utilitarian Bentham’s pragmatism might suggest a trade-off sus-
191 tainability and open doors to such a pathway. The deontological principles of Kant’s
192 judgment might make the choice of such a pathway extremely complex, because a
193 categorical imperative, aka command, to be followed is definitely not obvious
194 regarding sustainability in the twenty-first century. Indeed, even the universalism
195 of Aristotle’s law of nature leads to the complex setting of a general complete justice,
196 aka rightness, and particular justice. Namely, the particular justice is either public
197 distributive (appreciative with rewards or vindictive with punishments) or private
198 corrective (restitutive for involuntary behaviour or commutative for voluntary con-
199 tracts). The public distributive justice goes for a diagonal positive conjunction and
200 means that authority gives to subjects, as opposed to private corrective justice when

201 *the authority monitors re-distribution between subjects. This Aristotle-like scheme*
202 *shows the clarity about historical sustainability and the confusion about current*
203 *sustainability, which mixes distributive justice (an authority imposing and paying)*
204 *and corrective justice (an authority moving resources from one to another) and where*
205 *such an authority is even questionable. Unsurprisingly, the justification of modern*
206 *sustainability might appear shaky and thusly insufficient to pass the legitimacy test*
207 *to further push responsibility to liability.“*

Opět nelze než vyslovit uznání nad mírou encyklopedických znalostí autorky z oborů mimo právo, jako je jazykověda či filosofie. Nicméně kupříkladu i v samotné (právní) filosofii bývá zvykem při prisuzování myšlenek či reprodukcí závěrů určitých autorů přinejmenším rámcově odkázat na díla a části děl, o které se daný autor opírá.

Tyto dva (co do stylu práce v žádném případě ojedinělé) vzorky byly vybrány proto, že se oba nalézají *mimo jak právo*, tak vlastně oblast samotného výzkumu (pojem udržitelnosti). Lze u nich proto jen obtížně tvrdit, že se jedná o obecné, *běžné znalosti v oblasti daného výzkumu*, tedy u osob, které se zabývají dlouhodobě studiem daného pojmu, a proto jsou podobné poznatky pro ně již v daném předmětu výzkumu běžné.

Nicméně podobné výhrady by bylo možné vznést u dalších, především historických pasáží v kapitolách 4 a 5, které se opírají o zobecnění pokrývající století či tisíciletí, přičemž jediné, na co je v tomto případě odkazováno, bývá zobecňující terciální literatura řadu prezentovaných poznatků na první pohled nepokrývající, anebo odkaz na známou kodifikaci daného období (Chamurappiho zákoník, Zákon dvanácti desek apod.), aniž by tedy při stručnosti odkazů a výkladů bylo vlastně jasné, jaké přesné a proč pojetí „udržitelnosti“ z nich vlastně plyne. Lze z těchto zdrojů dovozovat tak dalekosáhlé důsledky, jak činí autorka? Oponentovi to bohužel tak zjevné nepřišlo.

4. Dohledatelnost II: mikro studie s ohledem na právo EU

Nicméně jak již bylo předesláno, většinu uvedeného v předchozím bodě je možné odmítnout s tím, že oponent není expertem na problematiku udržitelnosti, což je pravda, a proto nemá odpovídající předporozumění, tudíž uvedené argumenty vlastně nechápe, což rovněž nelze vyloučit. Byť by tedy odborná práce v oboru „právo“ měla být srozumitelná jakémukoliv akademickému právníkovi, je to možná právě posouzení pasáží, které by dle svého vlastního označení měly spadat pod oblast práva Evropské unie, kterou již oponent aspoň trochu zhodnotit schopen je.

Nejobsáhlejší pasáž, která se zaměřuje na právo EU, je oddíl 7.3 (str. 109–115). Ten se zabývá současným pojetím pojmu „sustainable development“ v rámci práva EU. Nechme stranou různé terminologické zvláštnosti, které mohou čtenáře zarazit. Kupříkladu ihned úvodem dané pasáže je uvedeno, že „the Treaty on European Union was signed by 12 of the member states in Maastricht and it created the EU“ (str. 109). Vzhledem k tomu, že smlouvy měnící zakládací smlouvy musí ratifikovat všechny členské státy, které podepsaly smlouvy předchozí, a že členských států EHS v roce 1992 bylo 12, tak „12 of the member states“ je

trochu podivný obrat, který by naznačoval, že EHS měla v roce 1992 více než 12 členských států.

Dále v textu se kupříkladu uvádí, že judikatura Soudního dvora se nalézá na „EU supplementary level“ (str. 112). O postavení judikatury v právu EU je pochopitelně možné vést debaty. Nicméně co je „supplementary level“ v rámci stratifikace práva EU není intuitivně jasné.² Svým zařazením po výčtech typů právních předpisů EU (primary a secondary law) by čtenář spíše očekával probrání terciálního práva. Navíc tedy primární asociací pojmu by možná byly spíše „supporting competences“ v čl. 6 TEU post Lisbon, anebo pak patrně vnímání jako „supplementary level“ spíše terciální legislativy přijímané Komisí (čl. 290 a 291 SFEU po Lisabonské smlouvě). Pokud „supplementary law“ mají být jakékoliv jiné prameny práva než primary či secondary law, možná by bylo vhodné tento neintuitivní a rozhodně ne běžně užívaný pojem definovat.

Podstatnější je, že analýza „práva EU“ v této (i v předchozích, kratších pasážích – kupř. oddíl 1.4 na str. 8–12) zůstává telefonním seznamem primárního či sekundárního práva, kde byla patrně zmíněna jakkoliv „sustainability“ či dříve „balanced development“. Co si z toho má čtenář odnést, vlastně neví. K poznání nepřispívá ani opět hodně obecná citační kultura autorky – směrnice či nařízení jsou citovány jako celek, bez odkazu na konkrétní ustanovení, či aspoň části či oddíly, které se mají problému věnovat či samy „udržitelnost“ jakkoliv definovat.

Konečně co tedy z daného výčtu dovozuje aspoň judikatura unijních soudů, tedy jak by daný pojem mohl být chápán jedním z aktérů aplikační praxe, je podáno následujícím způsobem (str. 112–113):

299 „Finally, on the EU supplementary level, a number of influential cases emerged
300 and the CJEU appeared generally, but not always, inclined to follow the vision of
301 the European Commission while interpreting the EU law vis-à-vis sustainability and
302 sustainable development. In C-62/88 Greece v. Council (Chernobyl I Case) and in
303 C-281/01 Commission v. Council (Energy-efficient labelling), the CJEU followed
304 the argumentation of the Commission and took the approach that trade measures,
305 which are in the sphere of exclusive competence, keep their regime even if environ-
306 mental concerns involved, i.e. trade measures are trade measures whatever the

² Google AI mi sděluje, že “Supplementary law in the EU fills legal gaps within the primary (Treaties) and secondary (Directives/Regulations) legislation, ensuring the legal order is complete. It primarily consists of EU case law from the Court of Justice, international law, and general principles of law, often used to interpret or bridge loopholes.” Jako “pramen” tohoto poznání odkazuje generativní AI na blog “European Studies Hub” na webu <https://hum.port.ac.uk/europeanstudieshub/learning/module-3-governance-in-a-multi-level-europe/supplementary-law/>, internetové stránky “Carlos Felipe Law Firm” z Bolívie (<https://fc-abogados.com/en/What-is-the-supplementary-right%3F/>) a internetové stránky “European and international law” advokátní kanceláře Chrenek, Toman a Kotrba (<https://www.chrenektomankotrba.cz/en/services/european-union-law-types-eu-legislation>). Při úctě ke všem těmto třem zdrojům se musím doznat, že s pojmem “supplementary law” se v tomto kontextu setkávám poprvé. O doktrinální vhodnosti podobného řazení (které zahrnuje zdroje dosti odlišné právní síly i charakteru) je možné vést obsáhlou debatu. Klíčové pro diskusi zde je však skutečnost, že se rozhodně nejedná o obrat v oboru běžný.

307 objective pursued and so environmental concerns do not move them into the sphere
308 of shared competence.⁵³ Therefore, sustainability and sustainable development
309 concerns can by this mechanism move from the shared competence to the exclusive
310 competence regime and the CJ EU does not consider it as the usurpation of power of
311 the EU and/or European Commission. Even if some infringements of the EU law
312 happen, this does not cause, per se, non-contractual liability of the EU, see T-74/00
313 *Artegodan v Commission (Tenuate Retard)* denying the compensation for the with-
314 drawal of marketing authorization of the medicinal product *Tenuate Retard*. In sum,
315 there is a large and broad consideration of the EU and EU law to balance the
316 protection of health, environmental protection and consumer protection v the eco-
317 nomic interests of traders and, based on the precautionary principle, The EU can take
318 protective measures without having to wait for the reality and the seriousness of
319 those risks to be fully demonstrated, see C-343/09 *Afton Chemical Limited v*
320 *Secretary of State for Transport (Greenhouse gas emission monitoring and*
321 *reduction—labelling “Contains metallic additives”)*. Even EU member states have
322 a large discretion and can move even further with the EU principle regarding the
323 environment pollution “polluter pays,” see C-378/08 *Raffineire Mediterranée*
324 *Raffinerie Mediterranée (ERG) SpA (Augusta Sicily decontamination)*. Indeed, the
325 EU even “exports” to a certain measure its vision of the sustainable development and
326 projects the observation and compliance with the Sustainability European Style in its
327 international trade agreements, see C-2/15 *Opinion of the Court on the Free Trade*
328 *Agreement between the EU and the Republic of Singapore (criterion of the sustain-*
329 *able development)*, in particular sustainable development v renewable energy
330 generation. Indeed, the sustainable development is becoming an often considered and
331 discussed phenomenon in the case law of the CJ EU and recently, in particular,
332 the issue of the promotion of the use of energy from renewable sources, see C-148/
333 *23 Gestore dei Servizi Energetici SpA – GSE v Erg Eolica (Renewable Energy*
334 *Roadmap)*.“

V podobně komprimovaném svazku spíše nahodile vybrané judikatury bych si netroufal odhadnout, jakou „linii judikatury“ Soudní dvůr k výkladu pojmu udržitelnosti zaujal, či zda v každém z citovaných případů skutečně následoval názor Evropské komise. Jednotlivá rozhodnutí se týkají výkladu různých právních předpisů Unie a různých právních otázek. Stejně tak citační kultura odkazů na celá soudní rozhodnutí pro konkrétní tvrzení týkající případných výroků ohledně principu udržitelnosti rovněž nenapomáhá ověřitelnosti daných tvrzení.

Namátkou citovaný Posudek Soudního dvora č. 2/15 ze 16. května 2017 – nikoliv, jak autorka uvádí, věc „C-2/15“, což je rozsudek Soudního dvora ze dne 16. 11. 2016 v případě *DHL Express (Austria)*, EU:C:2016:168 – má celkem 305 bodů. „Závazky v oblasti udržitelného rozvoje“ je pojmenován podnadpis bodů 139 – 167 Posudku. Samotná argumentace Soudního dvora se však nad rámec konstatování, že cíl udržitelného rozvoje je nedílnou součástí společné obchodní politiky, (v této pasáži) definicí udržitelného rozvoje nezabývá. Zbytek pasáže se týká sociální ochrany pracovníků a ochrany životního prostředí. Co má tedy být konkrétně skrze tento Posudek stanoveno či export čeho potvrzen, není jasné. Především je opět neuchopitelné, co tedy přesně je ona „Sustainability European Style“, která má být skrze tento Posudek vyvážena. Soudní dvůr se kromě strohého konstatování, že Unie může do svých

mezinárodních dohod podobné ustanovení zahrnout, vůbec podstatou pojmu udržitelnosti nezabýval.³

Podaná „mikro-studie“ umožňuje nejlépe uchopit, co mě na přístupu oponované habilitační práce ruší nejvíce: je činěna řada výroků na vysoké míře abstrakce, které nicméně co do jejich obsahu nejsou vždy snadno pochopitelné, a ty, které pochopitelné jsou, pak nemusí vždy v hlavě čtenáře vyvolat univerzální souhlas. Nicméně řada podobných tvrzení, jak bylo demonstrováno aspoň na základě několika příkladů v této a předchozích sekcích posudku, následně není dohledatelná či jakkoliv ověřitelná.

Toto vyvolává klíčovou otázku co do „žánru“ habilitační práce. Pokud kupříkladu na výrazné míře zobecňující abstrakce bez jakéhokoliv podrobnějšího poznámkového aparátu napíše svoji „Wirtschaft und Gesellschaft“ Max Weber, kde pokrývá a vyhodnocuje společenské a právní poměry napříč stoletími a v řadě kultur, je to možná trochu něco jiného, než když je podobným způsobem koncipována kvalifikační práce, která má mimo jiné prokázat orientaci v oboru a osvojení si základů práce v daném oboru běžné. Troufám si tvrdit, že mezi základní požadavky práce v oboru *právo* (nejenom EU) patří dohledatelnost a ověřitelnost autorových tvrzení, které nejsou osobním názorem či hodnocením.

5. Oborové zaměření předkládané práce

Konečně jsem byl coby oponent habilitační komisí vyznán, abych specificky posoudil oborové zaměření předložené práce s ohledem na obor habilitačního řízení, kterým je „právo Evropské unie“. Habilitační komise dále doplnila, že předmětný obor je v akreditačním spise charakterizován následovně:

„Obor Právo Evropské unie poskytuje základ jak pro chápání vztahu mezi Českou republikou a Evropskou unií, tak pro chápání českého veřejného i soukromého práva, které je na právu EU v mnoha případech založeno. Pokrývá problematiku institucí EU a jejich fungování, architektury unijního práva, jeho vlastností a vztahu k právu národnímu, vztahů EU k dalším státům, ochrany lidských práv na unijní úrovni, migrace a azylového práva, fungování vnitřního trhu, včetně práva státních podpor a práva soutěžního, jakož i další oblasti, které jsou základem pro české veřejné i soukromé právo.“

Dle mého názoru do takto definovaného oborového vymezení práce *nepadá*.

Asi nemá na tomto místě smysl otevírat dlouhé debaty na téma „co je vlastně právo EU“ jako obor. Je zřejmé, že právní oblast, která se kdysi definovala pouze identitou regulátora (Evropská unie, respektive EHS), již dávno tímto způsobem pojmána být nemůže. V mezidobí se rozpadla do myriády různých podoborů, které tu spíše organicky, tu spíše méně „přírostly“ k dané vnitrostátní oblasti úpravy. V ideálním případě by proto měly být probírány

³ Tedy nakolik bylo prosté fulltextové vyhledávání dle klíčového pojmu “sustainability” spolehlivým odrazem skutečného obsahu dlouhého Posudku. Cítační přesnost s ohledem na myšlenky, na která má být odkazováno, nicméně bývá úlohou autora, nikoliv čtenáře.

v daném oboru platného vnitrostátního práva (kupř. unijní úprava obchodních společností v právu obchodním; justiční spolupráce v trestní oblasti v právu trestním; či unijní systém koordinace sociálního zabezpečení v právu sociálního zabezpečení apod.).

Z této nové reality se zrodilo „užší pojetí“ práva EU, které zahrnuje pouze unijní právo institucionální, unijní ústavní právo, a pak otázky správy a základů fungování vnitřního trhu, které vlastně nebyly přebrány žádným z vnitrostátních oborů práva. Tomuto užšímu pojetí by odpovídalo vymezení oboru práva EU v akreditačním spise, tedy s výjimkou jeho poslední věty, která je potenciálně bezbřehá.

Nicméně meditace na téma užšího či širšího oborového zaměření asi nebudou v případě předložené habilitační práce zapotřebí, neboť ta by se dle mého názoru nevtěsnala ani pod širěji pojaté právo EU. I u široce pojatého oborového vymezení práva EU by totiž bylo nezbytné jako minimum požadovat, aby primárním *předmětem akademické analýzy* bylo právo EU (co do zdroje regulace), stejně jako aby samotný přístup k dané materii byl zařaditelný pod nějaký proud *právního výzkumu*, který bude zkoumat v nějaké relaci právo jako normativní systém či jeho působení (ať již v dimenzi doktrinální/dogmatické, empirické, či normativní).

Předmětem výzkumu předkládané práce je nicméně „pojem udržitelnosti“ v evropském prostoru, tedy snaha o uchopení pojmu v rovině ideálu. Při hledání tohoto pojmu hraje „právo EU“ kvantitativně, ale vlastně i kvalitativně, naprosto podružnou úlohu. Ostatně to samotné plyne již z čistě kvantitativního rozvržení práce, kdy je „právo Unie“ pokryto na zlomku z celkového počtu stran, a to formou výčtu vybraných aktů, nikoliv jakékoliv konkrétní, hloubkové analýzy, ať již samotné úpravy, či jejího výkladu a aplikační praxe. Kupříkladu analýza veškeré judikatury Soudního dvora k tématu je jedna stránka (s. 112–113, ostatně v plném rozsahu reprodukována výše, v předchozím oddíle tohoto posudku).

Konečně *způsobem zpracování* se jedná primárně o úvahy patrně filosofické, teoretické a historizující, nikoliv vlastně právní. Spíše nahodile vybrané vzorky právní střípků z toho či onoho právního řádu napříč prostorem a časem vlastně nemají kvalitu výzkumu práva. Fungují spíše jako ilustrace toho či onoho přístupu či úvah při hledání jakéhosi ideálu udržitelnosti. Primárním zdrojem poznání obsahu pojmu udržitelnosti jsou zdá se jiné, syntetické práce na podobné téma.

Co do předmětu svého výzkumu (čistě kvantitativně) by tak práce spadala sama (či dokonce spíše) pod mezinárodní právo veřejné či s ohledem na kapitoly č. 8 a 9 možná i právo obchodní, případně právní teorie či právní historie. V rámci úvodního poděkování „Acknowledgments“ na str. (v) pak autorka uvádí, že kniha je výstupem z výzkumného projektu „no. 110-2 „Economic Studies, International Business and Financial Management“. Nicméně co do způsobu zpracování je práce spíše filosofickou a historickou meditací, nikoliv vlastně výzkumem právním. Nezkoumá ani systematiku, ani působení práva ve společnosti či společnostech; hledá vlastně normativní ideál, který může být odražen, ale také nemusí, v tom či onom právním ustanovení.

V obecné rovině je oponent asi tím posledním, kdo by trval na úzkém kolíkování „oborového písčku“, na který se pak nikdo jiný nesmí pustit. Předložená habilitační práce nicméně

názorně demonstruje opačný extrém, v kterém by se jakákoliv práce, která bude někde v textu citovat nějaký pramen práva EU anebo politické dokumenty Komise či jiných unijních orgánů se k určité problematice vyjadřující, obratem stala prací v oboru práva EU.

6. Celkové hodnocení práce a závěr

Z výše uvedených důvodů **nepovažuji práci za vhodnou k obhajobě** coby *habilitační* v oboru *právo Evropského unie*.

V Brně dne 5/5/2026

Michal Bobek